

LBRIS

We know
books

© Editura EIKON

**Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al Cercetării
Științifice (CNCS)**

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LAZU, ION

Pasărea din zid : (o evocare din anii șaizeci) / Ion Lazu. -

București : Eikon, 2025

ISBN 978-606-49-1536-8

821.135.1

DTP: Ruxandra Nițescu

Editor: Valentin Ajder

Această carte a apărut cu sprijinul CopyRo

ION LAZU

PASĂREA DIN ZID

E I K O N

București, 2025

REFERINȚE CRITICE: Dragoș Vrânceanu, Cornel Regman, Sorin Titel, A. Roman, în *Luceafărul*, nr. 41, 1979; I. Groșan, în *România literară*, nr. 17, 1980; D.-S. Boerescu, în *Luceafărul*, nr. 42, 1996; Mariana Filimon, în *Viața Românească*, nr. 9-10, 1997; Mara Magda Maftei, *ibidem*, nr. 3-4, 2003; B.-Al. Stănescu, în *Luceafărul*, nr. 10, 2003. Radu Voinescu, Gh. Grigurcu, Ștefan Dimitriu, Nicolae Oprea, Ion Murgeanu, Marian Drăghici, Bedros Horasangian, Magda Ursache, Petru Ursache, Florin Mihăilescu, Alex. Ștefănescu, C. Stănescu, Dan Stanca, Radu Cange, Geo Vasile, Ioan Holban, Mariana Petrescu, Gabriel Coșoveanu, Vasile Spiridon, Elisabeta Isanos, Horia Gârbea, Florentin Popescu, Victoria Mălescu, Sânziana Batiște, Valeria Manta Tăicuțu, Ion Simuț, Remus Valeriu Giorgioni, Mioara Bahna, Tudor Cicu, N. Ciobanu (A. S.)

CUPRINS

Ion Lazău: Pasărea din zid (O evocare din anii șazecei) / 10
Addenda epică, 1968 / 119
PASĂREA DIN ZID / 120
Măi, Doru! / 131
Addenda lirică, 1968 / 136
Sonet / 137
Salcia de purpură / 138
Sânziene / 139
Locuri / 140
Prea puțin / 141
O ceață... / 142
Neliniște / 143
Noi suntem stelele... / 144
De pe mal / 145
Elegie / 146
Datină / 147
Rană / 148
Cântec în mine / 149
Iar toamnă... / 150
Obișnuita curgere / 151
Uneori / 152
Asemenea / 153
Umbra / 154
Ancoră grea / 155
Numai / 156
Noți de sânziene / 157
Pe deal, II / 158
Noți de sânziene / 159
Meziad / 160
O lentă afundare / 161
Descântec de uitare / 162

Cartier / 163

Golul din ramuri / 164

Un tunel / 165

Plânsul / 166

Duo / 167

Mirarea / 168

Fără mine / 169

Ion Lazu: Jurnal American, 2008 / 172

Ion Lazu: Jurnal american / 174

Ion Lazu: "La Atena, hei, ferice! (Nu-i acolo ca pe-aice...)" / 268

Bucuria privirii – *jurnale de călătorie în Europa și SUA;*

- *Centrul și Marginea - Anchete, interviuri, evocări; apărută în 2022;*
- *Noi scene din viața literară;*

- *Înainte, calm și drept, Francois Nourrissier, roman, traducere de Lidia și Ion Lazu;*
- *Sonetele de la Neptun, în colaborare cu Gh. Istrate și I. Murgeanu;*
- *Sonetele verii;*
- *Ofranda Mării, album de artă fotografică;*
- *Oameni pe care i-am întâlnit, album de artă fotografică.*

Ion Lazu: Pasărea din zid

(O evocare din anii șaizeci)

Numai bine nu-mi va fi căzut, în primăvara anului 1968 vestea că în următoarea campanie voi lucra tocmai în județul Bihor, mai exact în preajma orașului Beiuș... Nu putea decât să mă descurajeze ideea de a pleca la o distanță așa de mare de București, lăsându-i pe ai mei de izbeliște. Și am să spun în acest caz doar strictul necesar, cât să fac înțeleasă frustrarea mea. Colegul Petre L., care avea să lucreze într-un perimetru juxtapus alui meu, se va fi sinchisit mai puțin sau deloc, el fiind becher pe-atunci – și încă destui ani după aceea - iar pe de altă parte, ca om de caracter, neînstare să tragă sfori și spre lauda lui, acum că nu mai este, trebuie să menționez că ar fi putut să o facă cu succes asigurat, știut fiind faptul că era protejatul acad. prof. G.M., din vârfurile Comitetului Geologic; însă cum spun, amicul meu S.L. nu era omul unor astfel de aranjamente. Am ajuns amândoi în gara Beiuș pe la prânz, după o noapte și o jumătate de zi de drum cu trenul, prin Brașov-Teiuș-Cluj-Oradea – iar S. m-a ajutat să-mi cobor bagajele, el mai având de mers câteva stații. Din autogara Beiuș, lăsând observarea orașului pentru viitoarele ocazii mai potrivite, am luat primul autobuz și am descins la Pocola, pe care o alesesem din start ca sediul pentru acea campanie: localitate plasată aproximativ în centrul zonei de lucru, pe șoseaua Beiuș-Oradea, la doar 8 km de oraș, la răscrucea unor drumuri secundare de acces spre marginile zonei de prospectat.

Din stația autobuzului, pe căldura cea mare, am făcut primul drum la primărie, nu departe, trăgând după mine multele bagaje – geologul cu casa în spinare, precum melcul... Obligație de serviciu: să ne legitimăm la primărie, la miliție. Ca să nu spun că hărțile, considerate

Secret de stat, ne erau transmise prin curier special, la miliția județeană – trebuia să facem un drum anume până acolo. Absurd de la un capăt la altul, iar în fapt, doar un aranjament al celor de la documente secrete, ca să aibă activitate. Care era diferența dintre a veni cu hărțile la purtător, de la București la Beiuș sau a le prelua de la Oradea – și să vii cu ele în autobuz, o sută de km?! (Pe timpul campaniei păstram hărțile într-o lădiță de tablă, cu lacăt – în fapt o piesă prea vulnerabilă, dacă un răuvoitor ar fi jinduit la acele hărți. Niște ridicări topografice de dinainte de război, la o scară mare – iar pentru detalieri, se executat măriri fotografice... Numai de precizie nu putea fi vorba, vezi-bine.) Norocul meu, la acea oră a după amiezii: la primărie se afla totuși un funcționar, fie că era chiar viceprimarul, sau secretarul ori notarul, nu-mi mai aduc aminte. Care slujbaș, văzându-mă cu documentele în regulă și aflând că voi lucra în zonă până-n toamnă și că am nevoie de o gazdă, mi-a spus că s-ar putea să mă primească chiar ai lui. De ce nu chiar el ci ai lui aveam să aflăm între timp. A închis biroul, și-a luat bicicleta, eu calabalâcul și destul de repede am ajuns la ei acasă.

Primăria fiind plasată la șosea, imediat după trecerea podului peste pârâul Roșia (Meziad), am luat-o pe prima uliță la stânga, deci în josul apei; or, ulița respectivă, tot apropiindu-se de malul apei, pierzând casele dinspre pârâu, a rămas numai cu rândul de case din dreapta. Una dintre primele case care nu aveau în față decât drumul și pârâul era casa socrilor acestui slujbaș la primărie. Dl Matei era un om deosebit de cumsecade, cum s-a văzut deja, însă pe de altă parte cam stingher, chiar în cadrul propriei familii -, dacă nu cumva se simțea în afara propriului destin... Era venit din altă parte

a Bihorului, în averea soției adică, poate și asta să-l fi menținut în izolarea sa, care putea să pară aroganță. Oricum, în afară de slujba la primărie nu contribuia cu nimic la treburile gospodărești. Ai fi zis că nu vrea să se coboare la munca țăranului. Am înțeles totuși din rarele noastre schimburi de replici că făcuse războiul din Răsărit, că se întorsese cu regimentul generalului Mociornița – îmi spunea asta cu un fel de mândrie remanentă. Mă gândeam pe-atunci că poate și războiul își pusese pecetea pe firea acestui om retras, necomunicativ, făcând figură aparte printre consăteni dar și în propria familie.

Mersesem numai printre case cu ziduri înalte spre drum, fiecare casă prezentându-se precum o cetate inexpugnabilă, în curat stil de burg occidental, nu? Așa și aici, la domnul Matei: la drum peretele de cărămidă al unei case lungi, cu 4-5 ferestre și, la mijloc, intrarea ca într-un gang. Și toată gospodăria și viața de familie se desfășurau dincolo de porțile ermetic închise, ferite/ocrotite de ochii lumii. Din gang, în dreapta și-n stânga, câteva trepte și ușile corespunzătoare, spre bănuitele camere de locuit. Eram în așteptare - să văd cum îmi va surâde norocul. Dar mă simțeam deja relaxat pe dinăuntru – voi avea o gazdă! – problema vitală a geologului la început de campanie fiind chiar aceasta: să-și rezolve pe cont propriu problema gazdei... Dincolo, în ograda largă, pe când mă debarasam de bagaje, îmi apare încă o locuință, mai modestă. S-a dovedit a fi bucătăria de vară. Locul unde pulsa inima casei, după cum am aflat de îndată. Acolo m-a întâmpinat o femeie tare masivă, în vârstă, trebăluind la plită, ștergându-se mereu de transpirație cu colțurile broboadei, înconjurată de pui și de cloști și de mâțe care i se încurcau printre picioare și pe care le boscorodea de zor; însă cu un chip luminos,

de țărană fostă femeie frumoasă; și care bătrână s-a dovedit mai apoi de o mare bunătate și cumsecădenie – era desigur soacra slujbașului milostiv.

Și această bătrână, realmente stâlpul întregii familii, m-a adoptat ca prin farmec, dintru început și fără nici o ezitare, oarecum în ideea că în preajma ei nu pot face purici oamenii ticăloși, cu oricâtă carte - ea era analfabetă - și de oriunde vor fi venind ei, fie și de la București -, unde desigur nu ajunsese neam de neamul ei și nici nu avea de gând să ajungă vreodată. Unde numai eu i-am păstrat amintirea, după atâția ani. Iar ceilalți membri ai familiei, aveam să aflu îndată, erau bătrânul ei soț, Birta-Baci (Dumitru Birta), cum am observat apoi că îi spunea toată lumea – fără ca totuși să fie ungar, ci român sadea, din tată în fiu, neștiind boabă maghiară. Fiica lor, Veta, a apărut și ea, de la sapă din grădină: o femeie ca la 50 de ani, înaltă și zdravănă pe picioare, muncitoare cum nu s-a văzut, însă cam scumpă la vorbă, de parcă ceva anume nu s-ar fi împlinit în viața ei – cu timpul cred că am început să înțeleg despre ce era vorba... – iar nicidecum volubilă precum mumă-sa Caterina, nici precum Birta-baci, un moșneag ce pierde din importanță în proximitatea nevestei sale, încă om foarte activ, prietenos, glumeț, chiar hâtru, poate uneori sub dicteul vreunui păhăruț sorbit în secret... Însă aceasta era doar partea la vedere a ghemului lor omenesc – căci în inima tuturor eforturilor, strădaniilor și aspirațiilor celor patru bihoreni ai mei se afla fiica Vetei și a domnului Matei, numita Floare – cum altfel? - despre care nu se putea să nu vină vorba în acest context – fusese ucenică, acum era muncitoare cu bun renume la o țesătorie din Oradea, locuind acolo în gazdă și venind acasă doar când se putea. Lucrurile mi-au devenit mai clare atunci când, după ce pusesem la cale

toate cele: plata gazdei, abonamentul la lapte și nu doar atât, ci – plească mare! - angajamentul nanei Caterina de a-mi servi o masă la prânz “cum se gătește pe la noi”, sau mă rog, la ora când voi reveni de pe teren; am mers cu bagajele să-mi ocup camera. Erau de urcat cele 4-5 trepte din dreapta gangului de la intrare, se trecea prin camera unde dormea perechea mai tânără și, urcând încă două trepte se ajungea în ultima cameră, repartizată mie – cu două paturi de o singură persoană – unul în dreapta intrării, celălalt pe peretele opus ei – dar ce paturi ciudate, cu pilote de puf – poate voi avea răgazul să le descriu cândva... Iar între ele, masa și o fereastră spre drum, spre pârâu, spre răsăritul de soare. (Nu va mira, cred, pe nimeni faptul că mereu am să precizez punctul cardinal – prin meserie, umblând tot timpul cu hărți în mână, în mijlocul satului, în plin câmp, în pădure - dar și în afara acestor împrejurări, oriîncotro se întoarce, geologul va ști fără greș de unde răsare și unde apune soarele.) În timp, aveam să înțeleg că fusem plasat la modul strategic, într-o cameră ce putea să însemne incomodarea familiei, pentru bunul motiv că încăperile de pe cealaltă parte, vreo trei sau patru, deci partea cea mai consistentă a casei, erau rezervate tinerei fete: zestrea ei, pregătită să o primească în orice moment s-ar fi prezentat cu mult așteptatul mire...

Asta fiind în fapt marea grijă și neliniște și speranță a întregului clan: că Floare, fată de măritat, având de acum vreo 22-24 de ani, își va găsi cât mai repede un mire! Și nu există, dragă Doamne, în întreaga lume o minte atât de clarvăzătoare și o inimă îndestul de miloasă încât să le poată desluși bieților părinți, unei mame precum Veta, cu inima friptă - și bunicilor nerăbdători, simțindu-și apropiata scadență, acest lucru de nimic și de mare taină totodată: din ce parte își va face apariția,

pentru fiica noastră unică, mult doritul mire?! În aceste condiții tensionate, eu declarându-mă din start căsătorit și cu copil mic, am fost în mod automat scos din calcule și izolat totodată, la cei 28 de ani ai mei primejdioși -, mișcările mele aflându-se, nu-i așa?, mereu sub observația strictă a părinților fetei de măritat. A nu se uita amănuntul că suntem într-un sat din Bihor, în luna lui mai a anului de grație 1968.

*

23 08 011. *Pocola – Beiuș, 1968, II.*

Toate lucrurile care mi s-au întâmplat în acea primă oră de după descinderea la familia Birta aveau să fie de maximă importanță pentru campania mea; îmi era foarte clar că tot ce va urma se află sub semnul celor convenite la prima mea întâlnire cu clanul. Mai întâi, nu trebuia să eludez „amănuntul” că eram nevoit să trec prin camera de dormit a familiei tinere. Bătrânii dormeau la bucătărie; iar aripa dinspre miază-zi a casei era rezervată numitei Floare. Un anumit lucru foarte special se decisese cu asta. Cu un cuvânt: eram prins într-un sistem. Îi aparțineam.

... Sau altfel spus, nu mai eram de capul meu, gen „tânăr sunt, de nimeni nu depand!”. În practică, această condiționare nu avea cum să mă incomodeze: mi-am dat pe loc seama că la orice oră din zori m-aș fi mobilizat să plec pe teren, cei ai casei, săteni prinși în lucrările agricole ale sezonului, oricum vor fi demult sculați, însărsănați, porniți la treaba lor. În schimb seara, acești

oameni ai trudei pe brazdă se retrăgeau la odihnă imediat după lăsarea serii, ceea ce însemna că și eu trebuia să mă pliez pe programul lor. Și chiar așa a fost: renunțam la lungile preumblări de seară, care în atâtea împrejurări mă reconciliaseră cu mine însumi; mă retrăgeam cumișel în camera mea și mă abandonam unor lecturi dezlănțuite, nemaisfârșite. Niciodată nu am fost până într-atât de neglijent ca să nu existe pe masa mea de chiriș câteva cărți de citit, fie că le aduceam de-acasă, când se întâmpla să fiu chemat „în centrală”, fie că le cumpăram de la librăria din Beiuș sau le împrumutam de la biblioteca satească. Și mai erau revistele literare, procurate de la chioșcul din oraș, acum de interes fiind și *Familia* de la Oradea, unde aș fi vrut să încerc o colaborare; și erau ca întotdeauna în campaniile mele, mai abitur decât acasă, caietele mele de însemnări și diverse manuscrise în curs de elaborare.

O zi de lucru de-a mea însemna un traseu cu grijă ales în crucișul sau curmezișul zonei de cercetat, traseu care pentru mine nu era niciodată doar geologie ca atare, ci un prilej de a călători în natură (subliniez: singular!), de a vedea locuri noi, unde în veci n-aș fi avut ocazia să ajung pe cont propriu – și unde, m-am convins, nu ajungeau decât în mod incidental, poate nedorit, unii dintre localnici, căci traseul meu nu era nicidecum unul de agrement, comod, pe drumuri ori pe cărări bătute de toată lumea, ci aș zice dimpotrivă, se strecura pe firul pâraielor, prin ogașe greu de escaladat, prin hățșuri, „prin râpi și văi adânci” vorba Poetului (care se poate să nu fi auzit în viața lui de geologie, dar pe de altă parte o intuia fără greș), ca să nu ratez niciunul dintre rarele aflorimente din zonă; însemna revenirea la gazed pe la orele 16, obosit de-a binelea, ca și anesteziat...

apoi masa recuperatorie și un bine meritat program „de voie” până pe la 9 seara.

În timp ce mâncam în bucătăria de vară, stăteam de vorbă cu bătrâna, mereu gătind ceva, mereu în lupte cu puii-cloștile-pisicile, transpirând și ștergându-se cu colțurile basmalei; vorbind, râzând, vorbind... Eu atent la ce-mi spunea, iar nicidecum la vietățile care mișunau pe jos și pe pat; mereu cu ochii pe povestea Caterinei, care se scria în aer, aprobând-o, totdeauna co-participativ, dându-i de înțeles gazdei că numai poveștile ei de aici și din satul acesta au importanță, nicidecum cele de departe, din București...

Ce ne spuneam? Numai noi știam. Și nici nu conta faptul că unele detalii vor ajunge sau nu în vreo povestire de-a mea, atunci sau altădată, ci avea importanță doar faptul că mă simțeam bine și reconfortat în preajma unei femei de treabă, a unui specimen uman de nădejde, indiferent că în toată viața ei nu ajunsese decât până la Beiuș și în mod excepțional la Oradea, ca să se convingă cu ochii ei cum se instalase nepoata Floare, fala și grija clanului, cum spuneam. Altfel o bătrână cu mari probleme de sănătate, în primul rând cardiace, așa cum se prezenta, nu doar bine clădită, ci grasă de-a binelea; și sedentară; și trebăluind vară-iarnă și zi-lumină în preajma plitei încinse.

Cu Birta-Baci schimbam doar replici animate, simpatetice, el mereu pus pe treabă în gospodărie, schimbând o activitate cu alta, încercând să mă atragă și pe mine, de s-ar fi putut. Și adevărul este că nu mă dădeam în lături să-l ajut la tăiat lemne cu fierăstrăul sau joagărul - pe o capră anume aranjată lângă stiva de lemne, ca să trecem imediat la treabă și să nu mă piardă de client. Dom-inginer, puțină educație fizică?, îl auzeam pe moș Mitru. I se părea o glumă reușită, o găselniță ca pentru